

ÖMER
SEYFETTİN
BAHAR VE
KELEBEKLER



Ömer Seyfettin
Bahar ve Kelebekler

«Elips Kitap»

Seyfettin Ö.

Bahar ve Kelebekler / Ö. Seyfettin — «Elips Kitap»,

Ömer Seyfettin, yaşadığı dönemin geleneksel dil ve edebiyat anlayışına bağlı kalmayan yenilikçi kişiliği ile düz yazımımızın gelişme aşamasında büyük dönüşümler yarattı. "Tabii lisan, konuşulan lisandır." ilkesi üzerinde inatla durarak yalın bir anlatım kurdu. Öykünün akışında sağladığı hızlılık, olay - kişi - çevre bağlantılarındaki doğallık ve en önemlisi ustalıkla yarattığı yergi havasıyla bugün de canlılığını koruyan eserler verdi. Döneminin eski dil beğenisine saplanıp kalan yazarlarını okunmaz duruma düşüren "zaman" onu haklı çıkardı.

© Seyfettin Ö.

© Elips Kitap

Содержание

BAHAR VE KELEBEKLER	5
BİNECEK ŞEY	11
LOKANTA ESRARI	14
ELMA	18
Конец ознакомительного фрагмента.	19

Ömer Seyfettin

Bahar ve Kelebekler

BAHAR VE KELEBEKLER

Küçük salonun fes renginde, kalın, ağır perdeli geniş penceresinden dışarıyı muhteşem, parlak bir suluboya levhası gibi görünüyordu. Saf mavi bir sema... Çiçekli ağaçlar... Uyur gibi sessiz duran deniz... Karşı sahilde mor, fark edilmez sisler altında dağlar, korular, beyaz yalılar... Bütün bunların üzerinde bir esatir rüyasının havai hakikati gibi uçan martı sürüleri!

Pencerenin önündeki şişman koltuğa gayet zayıf, gayet sâri, gayet ihtiyar bir kadın oturmuştu. Bahara, hayata dargın gibi arkasını dışarıya çevirmişti. Sönmüş gözleri köşelerdeki gölgelere karışıyordu. Karşısında, bir şezlonga uzanmış esmer, güzel bir kız, siyah maroken kaplı bir kitap okuyor; pencereden çiçek, kır kokuları; deniz, dalga fısıltıları getiren, tatlı bir nisan rüzgârı giriyordu. Bir saatten beri ikisi de susuyor, öyle duruyordu. Bu ihtiyar büyük nine tam doksan yedi yaşında idi. Gözlerini ara sıra, hafif karanlıklarından bazen uyanır gibi karşısında kitap okuyan genç kıza, bu torununun torununa çeviriyordu...

Birden üç dişi kalan buruşuk ağzını açtı. Esnedi. Bir mumya uzvu kadar sararmış, katılmış elini başına götürdü. Kahverengindeki yemenisinin altında daha beyaz görünen saçlarına dokundu. Bir an düşündü. Yine esnedi. Galiba uyanacaktı. Arkasındaki açık pencereden giren muharrik rüzgâr onu tehyiç ediyor, kuşların güneşli cıvıltıları, çiçek ve çimen kokuları hayalinde uzak, ezelf bir fecir; nihayetsiz, mülevven bir sabah uyandırıyor. Yavaş yavaş kamburunu arkasına dayadı. Ellerini dizlerine koydu, başını kaldırdı. Biraz doğruldu. Torununun torununa:

“Yavrum, niçin susuyorsun?” dedi. “Biraz konuşalım.”

Genç, esmer kız, yeni neslin son Türk kadınlarının o asla tatmin edilemeyecek olan ebedî kederiyle bulutlanan siyah gözlerini kitabından ayırmayarak:

“Okuyorum büyük anneciğim.” dedi.

Ancak on sekiz yaşında vardı. Şezlongdaki mühmel uzanışı ona müstesna bir letafet veriyor, ince jüponun altında bedii bir vuzuh ile irtisam eden kalçaları daha dolgun, daha geniş, dizleri daha narin, daha mütenasip, eteklerinin pembe beyaz gölgeleri içinde pek şuh, pek uyanık duran bacakları daha tombul, daha nefis ayakları daha küçük görünüyordu. Tuttuğu siyah maroken cildin üzerinde beyaz parlak, zarif, ince elleri, asi bir istical ile göğsünden fırlamak ister gibi kabaran memelerine dayanıyor, sanki onları zapt ediyordu. Gür siyah saçları mağmum, hüznü çehresi etrafında mesut edici, düşündürücü bir zevk veriyor gibiydi. Büyük nine sordu:

“Okuduğun ne kızım?”

“Bir roman.”

“Neden bahsediyor?”

“Hiç.”

Büyük nine tekrar daldı. Karşısındaki senelerce evvel ihtiyarlayıp ölen torununun bu güzel, bu taze torununa bakıyordu. Bu vücut işte hayatın baharı idi. Arkasındaki, görmek istemediği şu pencerenin dışarıdaki gürültülü, kokulu bahara niçin bu kadar yabancı duruyordu? Kendisini tehyiç eden, mukavemet olunmaz bir gençlik arzusu veren, on yedi yaşında bir âşığın busesi kadar leziz, muharrik olan bu nisan rüzgârı niçin onun meçhul matemlerini örtmüyor, onun dudaklarında biraz tebessüm, gözlerinde biraz şule uyandırmıyordu? Tekrar sordu:

“Söyle yavrum. O roman ne diyor?”

Genç kız büyük gözlerini kaldırdı. Kitabı dizlerine indirdi. Nazik bir şive ile:

“Büyük anneciğim, Fransızca bir roman işte.” dedi. Lakin büyük nine merak ediyordu, mutlaka anlamak istiyordu:

“Adı ne?”

“Dezaşante...”

“Ne demek?”

“Sevinçten, saadetten mahrum kadınlar demek.”

“Onlar kimmiş?”

“Biz... Türk kadınları...”

Büyük nine düşündü. Sol eli ile siyah, parlak saçlarını düzelten torununun torununa şimdi pek elemli bakıyordu. Bu kız tıpkı büyük matemler geçirmiş, felaketler görmüş bir zavallı gibiydi. Hiç gülmüyor, hep mahzun duruyordu. Ah, işte hep bu kitaplar onları zehirliyor, onları solduruyordu! Onları bahara, saadete yabancı bırakıyordu. Kalbinde ansızın bir acı duydu. Bu genç, bu güzel kıza acıyordu. Titreyen kadın, ellerini koltuğunun yanlarına dayadı. Hiddetlenmiş gibi biraz yükseldi:

“Sevinçten, saadetten mahrum kadınlar, Türk kadınları mı?” dedi. “Hayır hayır! Türk kadınları asla sevinçten, saadetten mahrum değildiler. Sevinçten, saadetten mahrum olanlar sizsiniz. Şimdiki kadınlar... Siz yoruldunuz. Siz büyük annelerinize benzemediniz. Ah biz... Gençken ne kadar mesuttuk. Bahar, şu arkamdaki bahar bizi sevinçten deli ederdi. Şimdi siz bunları görmüyor musunuz. Siz bu zehirleyici kitaplar üzerine düşüyor, kararıyor, soluyor, soluyor; hırçın, berbat, tahammül olunmaz bir mahluk oluyorsunuz.”

Genç kız gülümsedi. Büyük annesinin böyle hiddetli serzenişlerini her vakit dinler, bazen onunla münakaşa ederdi.

“Siz hiç okumaz mıydınız, büyük anneciğim?” diye sordu.

“Okurduk. Kibar, büyük efendiler kızlarına Farisî öğretir, cami dersi gösterirlerdi. ‘Tuhfe Vehbi’yi okuturlardı. Fuzuli’nin, Baki’nin gazellerini ezberlerdik. Mesnevi’yi anlardık. Mükemmel seciler, kafiyeler yapar, kocalarımızla müşavere eder, hafızamıza, zekâmıza, nüktelerimize onları hayran ederdik. O vakit bir kadın için en büyük medih: ‘Fâzıla, edibe, şaire, âkile.’ idi. Şimdi siz; Frenk mürebbiyeler elinde büyüyor, kendi lisanınızın güzelliklerini tanımıyor, başka memleketlerin, başka şeylerini öğreniyorsunuz. Onlara benzemek istedikçe, kendi benliğinizden uzaklaşıyor, etrafınızdan nefret ediyor, hakikaten sevinçten, saadetten mahrum kalıyorsunuz. Ah... At elinden o kitabı!”

Esmer, güzel kız yine gülümsedi:

“Peki büyük anneciğim.” dedi. “Bu kitabı atayım. Okumayayım. Sonra bize müebbet ve yıkılmaz bir hapisane olan bu sıkıcı evin içinde, bu mevkufiyetin yalnızlığı içinde çıldırayım mı? Okuyor, eğleniyor, biraz teselli buluyorum.”

“Hayır kızım okuyor, fakat eğlenemiyorsun. Gözlerini görsen... Bir bulut, bir sis içinde gibi! Bütün bütün fenalaşıyorsun. Bu kitaplar hep zehir, hep keder...”

“Peki, söyleyiniz, okumayayım da ne yapayım?”

Büyük nine düşünmeye başladı; evet, ne yapsın? Şimdi hakikaten her taraf hapisaneye dönmüştü. Seksen sene evvelki hayatı birden hatırladı; o vakit erkeklerden ayrı bir kadınlar âlemi vardı ki şimdi tamamıyla dağılmıştı. Bu âlem pek genişti. Binlerce kadın birbiriyle konuşur, görüşür, eğlenirdi. Kendilerine mahsus eğlenceleri, zevkleri vardı. Moda yoktu. Annelerinin esvaplarını kızlar giyer, büyük annelerinin mücevherlerini torunlar takardı. Sırmalı çedik pabuçlar, kırmızı feraceler, ah hele kırmızı feraceler, baharın yeşil çimenleri üzerinde, seyir yerlerinde kadınlar tıpkı birer gelincik çiçeği gibi parlarlardı. Aralarında hiç çirkin, yani zayıf, hastalıklı yoktu. Erkekler yalnız kadınlarını tanırlar, işlerinden sonra erkence evlerine gelirler; zevcelerine doyulmaz aşk ve muhabbet sahneleri ibda ederlerdi...

Kıraathaneler, gazinolar, birahaneler, kulüpler, tiyatrolar, kafeşantanlar, kerhaneler, bütün bu Türk erkeklerini eşlerinden ayıran, zavallı Türk kadınlarını تنها evlerde unutulmuş bir bekçi gibi bırakan felaket mahalleri yoktu. Kadınlar erkekleriyle üzülmekten yaşıyor, sonra o vakitki aşkı boyalı büyük evlerin büyük sofalarında havuzlu, kameriyeli bahçelerinde, bostanlarda, deniz kenarlarında, cesim, nadir yalılarda toplanıyorlar, eğleniyorlar mesut oluyordular. Ne oyunlar, ne âdetler, ne

fevklere vardı ki, bugün hepsi tamamıyla unutulmuştu. Bugün Frenkçe okumak, mütemadiyen esvap değiştirmek, moda yapmak çılgınlıklarından, soğukluklarından, boş bir tekebbürden, manasız ve münasebetsiz bir tefevvuk iddiasından başka bir şey yoktu... Alafrangalık bir veba gibi içimize girmiş, dudaklarımızın tebessümünü silmiş, feracerimizi parçalamış, pabuçlarımızı atmış, parmaklarımızı narin bir mercan gibi parlatarak güzelleştiren kınalarımızı bile ortadan kaldırmıştı. Eşyamızı, esvaplarımızı değiştirirken ruhlarımızı da değiştirmişti; her şey yalan, her şey sahte, her şey taklit oldu. Saadet uzak bir hayale, yetişilmez bir hülyaya inkılap etti. Âdetlerimizle beraber sevinçlerimiz de söndü. Şimdi şaşkın ve mustarip bir nesil... Her şeyden nefret eden, her şeyi fena, karanlık gören; berbat, hasta, tedavisi imkân haricinde bir nesil, ah şimdiki mariz ve müteverrim muhit...

Büyük ninenin gözleri kapanıyordu. Seksen sena evvelki saadetlerin bugünkü ıstıraplarıyla seri ve ani mukayesesi, zihninde şedit bir yorgunluk husule getiriyor, onu hâlâ yaşadığına müteessif ediyordu. Genç ve esmer kız yüz yaşına girmeye birkaç adımı kalmış olan bu annesinin annesinin annesine, bu mükerrer büyük ninesine dalgın dalgın bakarak onun zamanındaki kadınların saadetinin ne olabileceğini tahayyül ediyordu. Fakat bunu bulamıyordu:

“Sustunuz büyük anneciğim.” dedi.

İhtiyar kadın, buruşuk gözlerini açtı:

“Ah, eski günleri, eski saadetleri düşünüyorum.”

“Eski zamanda, sizin zamanınızda bugünden fazla ne vardı nineciğim?”

“Çok... Birçok şey...”

Büyük anne tamamıyla doğrudu. Söyleyeceklerini zihninde toplar gibi bir an düşündü. Sonra yine başladı. Genç kız onun kırık dişli ağzının içindeki derin sivri karanlığa bakıyor, oradan çıkan kelimeleri sanki dinlemekten ziyade temaşa ediyordu:

“Evet yavrum, birçok şey vardı. Her şey bizim için zevk, eğlence idi. Her şey; çocukluk, mektebe başlayış, feraceye giriş, kocaya varış, doğuruş, hatta ihtiyarlayış bile... Bunların hep âyinleri vardı. Her kadının bu devirleri diğer birçok kadın için bir zevk, bir eğlence vesilesi olurdu. Bütün hayatımız eğlence içinde geçirdi. Bir hafta olmazdı ki bir mektebe başlama, bir sünnet, bir düğün, bir loğusa cemiyeti görmeyelim. Bu esvaplarımız, kınalarımız bile eğlenceye vesile olurdu. Mânilerimiz, şarkılarımız vardı. Toplanır, aramızda müşavere eder, kış geceleri divanlardan tefe’ül ederdik; mevsimler bile bir eğlence idi. Her mevsimin kendine mahsus âdeti, eğlencesi, ananesi vardı. Daha hiç açmamış, bir senelik gül ağaçlarının dibine akşamdan beyaz kavanozlar kor, içine yüzüklerimizi, yüksüklerimizi atar, ertesi sabah güneş doğarken mâni söyleyerek tekrar çıkarırdık. Birbirine benzemeyen bin mâni bilen, bütün kış herkesin lafına, bir söylediğini bir daha tekrar etmeden binlerce kafiye bulan kadınlar vardı.”

Büyük nine ateh getirmiş ihtiyarların yalnız çenelerine mahsus olan o yorulmaz faaliyetle devam ediyor, sözünü uzatıyordu. O esnada bir kuş kümesi pencerenin yakınındaki bir ağacın dallarına konmuştu. Şiddetle cıvıldaşıyor, keskin çığlıklarını ihtiyarın hafif ve titrek sedasına karıştırıyordu.

“Evet yavrum biz sizin gibi: ‘Ne yapalım?’ diye düşünmezdik. Buna lüzum yoktu. Can sıkıntısının ne olduğunu bilmezdik. Hasılı her şey gülmeye, eğlenmeye vesile idi. Mesela bahar... Ah, siz odalarda, kapalı oturuyorsunuz! Bahar geldi mi, hepimiz bahçelere dökülürdük. Baharın kendine mahsus eğlenceleri, ananeleri vardı.”

“Ne gibi büyük nineciğim?”

“Ne gibi olacak, bahar da her mevsim gibi eğlence vesilesiydi. Biz bir senelik hayatımızı baharda tefe’ül eder, güler, eğlenir, oynardık. Ah bu tefe’ül... Pek şairane, pek latif, pek hassastı. Daima doğru çıkardı. Hepimiz itikat ederdik.”

“Nasıl?”

“Bahar gelip ağaçlar çiçek açmaya, yapraklar yeşillenmeye, çimenler baş göstermeye başladı mı, bizim gözümüz artık odalarda duramazdı. Bahçeye koşar, baharın ortasında gezinirdik. İlk göreceğimiz kelebek bir senelik talihimizdi. Onu arar, onu beklerdik. İlk kelebeğin beyaz, pembe

olması için mâniler söyler, dalların üzerine beyaz ve pembe kumaş parçaları atardık. Sarı veyahut siyah bir kelebek göreceğiz diye korkar, ne kadar heyecan geçirirdik.”

“Niçin?”

“Çünkü kelebeklerin birer manası vardı. Ah siz bunları bilmez, bunlara itikat etmezsiniz! Beyaz kelebek saadete, talihe; pembe kelebek sıhhat ve afiyete; sarı kelebek kedere, hastalığa; siyah kelebek felakete, matem ve ölüme delalet ederdi. Beyaz kelebek görünce talihimizin o sene açık olduğuna, mesut olacağımıza kail olurduk. Bahar çiçekleri altında beyaz kelebeğin şerefine semailer okurduk.”

Büyük nine devam ediyor, ilk defa kümeler hâlinde görülen kelebeklerin de umumi manalarını anlatıyor, beyaz kelebek kümelerinin zenginliğe, pembe kelebek kümelerinin bolluğa, sarı kelebek kümelerinin kıtlığa, kırmızı kelebeklerden müteşekkil, pek nadir görülen meşum kümelerin mutlaka bir muharebeye, siyah kelebek kümelerinin fetrete işaret olduğunu söylüyor, uzatıyor; büyük vakalardan evvel hep bu kümeleri o vakitki kadınların müşahede ederek erkeklerine haber verdiklerini hikâye diyordu. Genç, esmer kız artık dinlemiyor; büyük, siyah gözlerini büyük annesinin arkasındaki pencereden görülen nisan semasının mavi beyaz aydınlığına dikmiş, tahayyül ediyordu. Hakikaten seksen sene evvel kadınların mesut olmaları gerekiyordu. Kendileri, yeni nesil, okudukça, anladıkça, erkeklere yaklaştıkça iptidai kadınlıklarından, dişilikten uzaklaşıyor; ruhlarda bir isyan, bir ihtilal tutuşuyor, eski kadınlığın zevke, saadete vesile addettiği dişilik kayıtları kendilerine ateşten, demirden bir zincir gibi geliyordu. Hususi bir mabet kadar sessiz, meçhul duran evlerine hapisane nazarıyla bakıyorlar, siyah çarşafı kalın peçeleri ezici, soldurucu, vahşi, merhametsiz esaret örtüleri telakki ediyorlardı. Fakat haksızlar mıydı? Mademki “terakki”den içtinap kabil değildi; terakki ise mutlaka değiştirmek, mutlaka eskiye benzememek idi, o hâlde asırlarca evvelki Türk kadınlığı da iptidai, mebnai hâlinde kalamazdı. Kuklalıktan, bebeklikten, masumiyetten, hasılı dişilikten çıkacak, hakiki kadın hâline gelecek, erkeklere tefevvuk etmese bile müsavi bulunacak, bütün manasıyla insan, insan olacaktı... Büyük ninesinin “tarihi mukaddes” hikâyeleri gibi garip vehimler içinde uzayan sözlerini artık işitmiyordu. Hayalinden bir sene evvelki gürültüleri, sevinçleri, nutukları, tiyatroları, konferanslarıyla meşrutiyetin ilanı geçiyor; hâlâ tükenmez el şakırtılarını, alkış kâbuslarını işitiyor gibi oluyordu. O günler kendileri için ne mesuttu. Bir an, bu siyah, sıkı esareten azat edileceklerini, insanlık hakkına nail olacaklarını ümit etmişlerdi. Ah bu ümit, nasıl çabucak sönmüş, söndürülmüş; bu hayal nasıl, ne feci bir surette kırılmıştı! Düşünüyor, ağlamak istiyor, titriyordu. Lakin... Lakin istikbalden bir şey ümit edemezler miydi? Türk kadınlığı bir gün yüksek idrakiyle, altı asırlık tesadüfi, tabii bir ıstıfa sayesinde harika hâline gelen hüsnüyle, zekâsıyla, bir Avrupalı kadın gibi insanlık sahnesine çıkarak ihtiramlar, perestişler önünde yükselmeyecek miydi? Bugünkü tevekkül daha ne kadar devam edebilirdi? Büyük nine nihayetsiz hikâyesine devam ediyor; genç, esmer kız tahayyül ediyor, zihninde müphem hayallere karışan abus sorulara cevap veremiyordu. Birden gülümsedi. Kelebeklerle tefe’ül etmek... Bu pek hoş olacaktı. Eski Türk kadınlığının itikatları yeni Türk kadınlığının talihine nasıl bir hüküm verecekti? Merak ediyordu.

Uzandıği şezlongdan doğruldu. Ayağa kalktı. Büyük nine susmuştu. Torununun bu ani kalkışına taaccüple bakıyordu. Sordu:

“Ne var kızım, niye kalktın?”

Güzel, esmer kız gülerek:

“Ben de bu bahar hiç kelebek görmedim. Kendim için değil, benim gibi olanlar için, bütün Türk kızları için, bütün Türk kızlarının talihi için bakacağım.” dedi.

Pencereye yaklaştı. Büyük nine titreyerek koltuğundan kalktı.

“Gözlerim o kadar görmez ama...” diyordu. “Ben de bakayım sizin için...”

İkisi de pencerenin kenarında idi. Sağda genç kız muhteşem, levent endamıyla yükseliyor, solda minimini, kambur büyük nine duruyordu. Dışarıya bakıyorlardı. Bütün tabiat gözleri kamaştırıcı tatlı, sıcak bir aydınlıkla parlıyordu. Güneş, denize aksetmiş, onu başka âlemlere akıp giden ebedî, nihayetsiz bir gümüş nehrine benzetmişti. Ağaçların ufak, koyu yeşil yaprakları nazdan, hayattan titriyor, yollara beyaz çiçekler düşüyordu. Karşı sahil tırşe dağları, mor koruları, beyaz yalılarıyla

bir serap memleketini, bir peri payitahtını andırıyordu. Susuyor, bakıyorlardı. Henüz bir kelebek görmemişlerdi. Çiçek tarhları üzerinde küçük sinek kümeleri görünüyor, birden kayboluyordu. Tek bir martı yakın bir tehlikeden, meçhul bir şematten kaçır gibi hızla geçiyor, haykırıyordu. Nerede oldukları görülmeyen kuşlar mütemadiyen ötüyor, cıvıltıları canlı bir ziya yağmuru gibi semadan yağıyor zannolunuyordu. Genç kız birden elini kalbine götürdü, yavaş bir sesle:

“Ah işte...” dedi. Pencerenin yakınında, ağacın çiçekli dalları altında siyah bir kelebek uçuyordu. Gösterdi. Büyük nine korkunç ve iskelet parmağıyla:

“Fakat ben senden evvel şu beyazı gördüm.” diye mermer havuzun üstünde dolaşan bir kelebeği gösterdi. Genç kız son bir cebirle ona da baktı:

“Ah büyük nineciğim, iyi göremiyorsunuz.” dedi. “O beyaz değil, sarı bir kelebek...”

Ruhuna ansızın meçhul bir elem hücum etti, gözleri karardı. Bu parlak taze tabiat şimdi ona meyus görünüyor; mermer havuz genç, esir bir melikenin türbesine, bahçenin tarhları müteverrim kızların metruk çiçekli kabirlerine benziyordu. Geri çekildi. Yine şezlonga uzandı. Büyük nine de kendisine ölümü ihtar eden bu sarı, siyah kelebekli bahardan ürkmüş, yine arkasını dönmüştü. Koltuğunda yusuvarlak oturuyor, kamburunu iyice çıkarıyordu. Genç kız elinden bırakmadığı siyah maroken kaplı kitabını açtı; bu kitap şimdi siyah, büyük ölü bir kelebek gibi onun yüzünü tamamıyla örtüyordu. Okumuyor, irsî, intisâlî bir vehim ile kelebeklerin yalan söylemediğine zavallı yeni neslin, şimdiki Türk kadınlığının talihi ancak felaket, keder, ölüm olduğuna, ebediyen siyah kefenini yırtamayacağına, tesettürden kurtulamayacağına, evlerin boş, تنها duvarları arasında, meçhul çiçekler gibi açmadan, doğmadan öleceğine kanaat getirir gibi oluyordu... Mazi, batıl itikatlar o kadar kuvvetli, müthiş idi ki, bütün idrake, bütün ilme, bütün fenne, bütün hakikate galebe çalıyor, tahavvül kanununun o muhayyel nazari kuvvetini esasından kırıyordu. Düşünüyordu; fakat bu bâtil itikatlar, bu haşin, anut, katil mazinin anif tahakkümü yalnız Türklere, yalnız Türkiye'ye mahsus değildi. Birkaç hafta evvel Paris'te tahsilde bulunan kardeşi, oturduğu evin tabldotunda perhiz münasebetiyle et, yağ bulunmadığını, Paris'te aileler arasındaki Katolik deliliğinin, dinî taassubun bir mislini Sudan'da, çöllerde, kumlu hudutsuz yamyamlar memleketinde bile bulmanın mümkün olamayacağını yazıyordu. Birden kendisi gibi başka ufuklar, başka saadetler, başka hayatlar tahayyül eden mahrum kadınların romancısı, büyük bir garp muharririnin şakirdine her şeyin bir hududu olduğundan bahsettikten sonra: “..... Lakin insanların behimiyetine nihayet yoktur!” dediğini hatırladı.

Pencereden, sevdiğine kavuşmadan ölen genç ve müteverrim bir âşığın son veda busesi kadar ince, nazik bir rüzgâr giriyor, taze mezarlar üzerine bırakılmış, taze çelenk kokuları getiriyor, odanın, gölgelerinde görünmez, matemli hayaller dalgalanıyordu...

Büyük ninenin gözleri kapanıyordu. Bu meşum tefeülün ihtiyar dimağında husule getirdiği yorgunluk ona bir uyku ilacı gibi tesir etmişti. Genç kız... Genç, esmer kız gözlerini kitaba dikmiş, okumuyor, kitabı tutan zambak ellerini, asi, anarşist göğsüne bastırarak, içinden dudaklarına yükselen kalbî ihtilali, bu şedit, sebepsiz hırçınlığı tutmaya çalışıyordu. Odanın uyutucu gölgeli sükûnunda sanki bu iki vücut eski, yeni Türk kadınlığının meyus, teselli kabul etmez iki timsali idi. Biri, bir asır evvelki neslin son numunesi, hayattan ziyade ölüme, nisyana ait bir hatırası; diğeri, bugünün bir asırlık mecburi tagayyürünün narin, tatmin olunmaz bir çiçeği idi. Netice itibarıyla ikisinin de talihi bu kapalı تنها oda, bu muhteşem, süslü mezar idi. Pencerenin yakınlarına gelen kuş kümesi, bazen şedit bir cıvıltı, aydınlık bir gürültü koparıyor, sonra susuyordu. Büyük nine uyudu. Artık hafif, kuvvetsiz bir ihtisar hırıltısı ile horluyordu. Torununun torunu, genç, güzel, esmer kız hâlâ hıçkırığını zaptediyor, şezlonguna donmuş gibi uzanmış duruyordu. Geniş pencereden intizamsız fasılalarla giren kokulu, çiçekli bahar rüzgârının cereyanı ansızın deminden gördükleri siyah kelebeği getirdi! Bu siyah kelebek parlak, muhteşem tabiatın, çiçekli, müşfik baharın cennetinde, cehennemın zulmet, cehalet müekkilinin siyah ruhunu andırıyordu. Şimdi bu siyah ruh çimen, çiçek kokularıyla gelmiş, şu geniş pencerenin önünde çırpınıyordu. İçerdeki, müstebit muhitin, hain mazinin, zalim itikatların doğmadan katlettiği bu canlı ölüleri, onların müebbet sükûnunu seyrederek mahsus, mütelezziz

oluyor; nerede oldukları belli olmayan kuşlar insafsız ve yakıcı bir hücumu uğramışlar gibi ansızın bütün kuvvetleriyle cıvılamaya başlıyor; bütün tabiatı istila eden şedit, feci cıvıltılarla acı acı feryat ediyorlardı.

BİNECEK ŞEY

Derviş Hasan birdenbire durdu. Kirli, yırtık yenleriyle alınının terini sildi. Sıcak bir haziran güneşi dünyayı sebepsiz bir bela gibi kasıp kavuruyordu. Sabahtan beri işte dört saattir hiç durmadan yürümüşü. Etrafına bakındı. Seyrek, sıkı ağaçlı bir ormanın kenarında idi. Uzakta, tırşe rengi hafif bir sisle boyanmış kat kat dağlar görünüyordu. Gözüne köye, kasabaya benzer bir şey çarpmadı. Yolun üst tarafındaki ağaçlara döndü. “Biraz dinlensem...” diye düşündü. Vakıya şu alacalı gölgelerde uzanıp rahat bir uyku çekmek hiç de fena değildi. Fakat karnı zil çalıyordu. Öğleden evvel bir köye rastlarım, ümidiyle geceyi geçirdiği çoban kulübesinden aç çıkmıştı. Her hâlde yürümeli, bir an evvel bir köye yetişmeliydi! Ama hangi köye? Derviş Hasan bunu asla bilmez, düşünmez, aklına getirmezdi. Otuz senedir, omzunda keşkülü, sırtında abası, gönlünde tevekkülü, nereye gittiğini bilmediği yollardan geçmiş; ismini öğrenmediği köylerde misafir kalmıştı. Her yerde ona yiyecek, içecek verirlerdi. Anadolu tekkelerinin kapıları ağzına kadar açıktı. “Huu...” diye girer, isterse haftalarca, aylarca, ta canı sıkılıncaya kadar kalırdı. Dağın, taşın, nehrin, gölün, ormanın hususi isimleri olur muydu? Onun fikrinde köylerin, kasabaların, şehirlerin isimlerine de lüzum yoktu. Hepsi “dünya” demekti. Balık, denizinde nasıl hiçbir mevzu, hiçbir kanuna tabi olmadan, rahat rahat yüzerse o da, dünyasında öyle serbest serbest gezerdi. İlkbaharlar, sonbaharlar, yazlar, kışlar tabiatın birer efsanesiydi. Hükümet, kanun, aile, din, ahlak, hasılı her şey nazarında, manası olmayan birtakım uydurma latifelerdi. Vücut bir rüya idi. Hayat bir seraptı. Ancak nadanlar bu rüya ile seraba aldanırlar, beyhude yere üzülmüşlerdi. Hakikat “bir”di. O da “aşk” idi. Aşk idrak eden büyük hakikate ermiş, harici, batini kâinatın, hakkın manasını anlamıştı.

Derviş Hasan, işte bu erenlerden biriydi. Geniş, kuru omuzlarının üstündeki koca külahlı, çok saçlı başı, beyaz sakallı yanık yüzü, derin, iri, siyah gözleri, ona garip bir heybet verirdi. Ne olduğuna dikkat etmediği “dünya”nın üstünde, bir duman içindeymiş gibi, hiç görmeyerek yaşardı. Aşk, Allah’ı, hakikati, saadeti, gayesi ruhunda idi. Aşkın haricindeki şeyler onun etrafına toplanmış bir küme masivâ bulutuydu. “Vücut” yoktu. Fakat, gayriihtiyari:

“Of, dizlerim...” dedi. Açlık, sıcak, ihtiyarlık, sırtına üç bin okkalık bir yük gibi çökmüşü. Şimdi, bir an için aşkını unutuyor, bu ağır yükün altında ezilen vücudunun varlığını sezer gibi oluyordu. Başı çatlayacak derecede ağrıyor, ayakları titriyor, nefes aldıkça, daralmış göğsü acıyordu. Tekrar durduğu yolun ilerisine, gerisine baktı. Ne gelen vardı, ne giden... Gözlerini yere indirince birtakım hayvan, kağnı izleri gördü. Mutlaka yakında bu izlerin gittiği bir köy, bir kasaba bulunacaktı. Bu tahmin ona teselli verdi. Onu sevindirdi. Derin bir “hu” çekti. Ellerini arkasına bağladı. Yine aşkının hakikatine dalarak, yine etrafını dumanlaştırarak, hiçbir şey görmeden yürümeye başladı. Gitti, gitti... Fakat bu ümit verici izlerle örtülmüş, cehennem gibi sıcak, çöl gibi tozlu yol bitmiyordu. Nefesi, kolları, dizleri kesiliyor, hakikatte “olmayan” vücudunun elemleri, “mevcut olan” ruhunu sıkıyordu. Ömründe ilk defa olmak üzere bir araba düşündü. Bu arabanın yumuşak ipek yastıklı içi kim bilir ne kadar rahattı. Yavaşça:

“Ah bir araba olsa.” dedi. Sonra, sırma eğerli bir atı gözünün önüne getirdi. Böyle bir ata binse ufukta göreceği en uzak bir köye yarım saat içinde gidebilirdi. Hayalinden deve katarları, kervan katırları geçti. Açlıktan, sıcaktan, ihtiyarlıktan artık o kadar bitkin bir hâldeydi ki... Gülümsedi:

“Bir topal eşek olsa da razıyım ya.” dedi. Sıcak gittikçe kızıyor, yol daha ziyade biçimsizleşiyor, tozlar çoğalıyor, taşların arasında baygın kertenkeleler görünüyordu. Kendine baktı. Tozla örtülmüş çarıklarının eskiliği belli olmuyor, kıllı göğsünden çamurlu terler damlıyordu. Gayret lazımdı. “Yolcu yolunda gerek” nasihatini hatırladı. Yürüdü, yürüdü, yürüdü, yürüdü... Saatlerce yürüdü. Güneş tam tepeden tekrar ufka doğru inmeye başlamıştı. Derviş Hasan, şimdi şehirlerdeki zengin, tenperver zâhitlerin içmeye kıyılamayacak soğuk, berrak sularla serin gölgeli, rahat şadırvanlarda ikinci namazı için abdestlerini tazelemekle meşgul olduklarını düşündü. Onların cehennem azabıyla, cennet hırsıyla daima rahatsız olan ruhlarına mukabil, vücutları ne kadar mesut, ne kadar rahattı. Yürüdü, yürüdü...

Yürüdüğü yolda izler gittikçe karışıyordu. Gözlerini kaldırdı, ileriye baktı. Yolun dönemecinde küçük bir tepenin önüne gelmişti. Dönemecin karşısında iki üç çınar ağacı ile bir kurumuş çeşme vardı. Durmadı. Yürüdü. Bu tepenin eteğini dönünce yolun tırmanıp aştığı öyle dik, öyle sarp bir yokuş gördü ki...

“Vallahi bunu çıkamam!” diye haykırdı. Hemen çömeldi. Açlık, sıcak, ihtiyarlık, sabahtan beri durmadan yürüyen Derviş Hasan’ı az daha isyan ettirecekti. Bu dik yokuş karşısında duyduğu feci ümitsizlik onun arif ruhunu kararttı. Şimdiye kadar eğilmeyen boynunu menfaatperver, tekâpucu, hesapçı bir zahit gibi büktü. Gözlerinden, haricî âlemin hayalini kaplayan aşk dumanı, dudaklarından ariflik tebessümü silindi, ömründe ilk defa olarak zahitlerin mabuduna yalvarmaya başladı:

“Allah’ım, bana merhamet et.” dedi. “Açım, ihtiyarım! Karşıma çıkardığın bu yokuşu çıkamayacağım. Bana bir ‘binecek şey’ gönder. Yalnız şu yokuşu aşayım. Öbür taraf için seni taciz etmem.”

Sonra, sürüklenerek, kurumuş çeşmenin başındaki çınarların gölgesine gitti:

“At istemem, araba istemem. Binecek kötü bir şey... Bir topal eşek olsun Allah’ım! Merhamet, merhamet...” diye inledi. Böyle inlerken, ansızın aczinden, Allah’a karşı yaptığı arsızlıktan utandı. İsyan etti:

“Allah’ım, benim vücudumu yarattın. Onu ıstıraplarından da sen kurtar! Sana yalvarıyorum, mutlaka bana ‘binecek bir şey’ göndereceksin, üzerine eserini yükleteceğim. Göndermezsen... Senin ağır, senin sefil eserini taşımayacağım. Burada yıkılıp yatacağım. Sana inat, açlıktan, susuzluktan, sıcaktan öleceğim. Sen görücü, bilici, iştiricisin. Gökler gözün, kâinat aklın, adem kulağındır. İşit, hem bil ki, bana bir ‘binecek’ göndermezsen, buradan bir yere kıvıldamayacağım, gebereceğim. Leşimi kargaların yediğini göreceksin. ‘Binecek’ göndermezsen, Allah’ım, bu yokuşu katiyen çıkmayacağım. Geriye de gitmeyeceğim...”

Hakkını haykırmış bir asi sükûnuyla mağrurlaşarak, sustu. Yavaş yavaş gözlerini kapadı. Evet, Allah mutlaka bir “binecek” gönderecekti. Bu, eserini seven merhametli Allah’ın en birinci vazifesiydi.

Zavallı Derviş Hasan, açlıktan, sıcaktan, ihtiyarlıktan o kadar yorgundu ki... Hemen uyuyuverdi. Yüz yıl kadar uzun süren bir rüya görmeye başladı; bir şehre vali oluyordu. Saraylar, cariyeler, köleler, mermer havuzlara nefli gölgeleri düşen büyük ağaçlı bahçeler, altın işlemeli köşkler, sümbüller, güller; sazlar, bülbüller, şaraplar, sakiler, mahbuplar... Bütün bunların ortasında esirden yaratılmış gibi nazik, zarif, altın haşalı, beyaz, şeffaf bir at kişiyor, tepiniyor, şaha kalkıyordu. Derviş Hasan, bir kolunda mahbuplar, öteki kolunda cariyeler, arkasında genç köleler, menekşe, yasemin kokuları, saz, ney sedaları içinde bu küheylana doğru yürüyor, binmeye çalışıyordu. Mahbuplar üzengileri tutuyor, cariyeler gemi kasıyor, köleler onu koltuklarından kaldırıyorlardı. Tam bineceği zaman küheylan birdenbire döndü; kafasına öyle bir çifte attı ki... Mahbuplar, cariyeler, köleler birbirine karıştı. Etrafında ne varsa tuzla buz oldu.

Gözünü açınca iri bir Yürük’ün, başında, zebani gibi dikilmiş durduğunu gördü:

“Kalk bakalım, derviş baba, bu kadar uyku yetmez mi?”

“Eyvallah oğlum, iyi ki uyandırdın.”

Gülümsedi. Gördüğü rüyanın henüz sönmeyen tadıyla gerindi, doğruldu. Çeşmenin biraz ilerisinde, yüklü, yüksüz birçok at, katır duruyordu. İşte her şeyi gören, işiten, bilen Allah, istediğini göndermişti. Hem bir tane değil, sürü ile...

Yürük’e sordu:

“Nereye gidiyorsunuz, evlat?”

“Kazdağı’na.”

“Ben de oraya...”

Hiç şüphesiz, bu Yürükler, kendine bir at verirlerdi. Başında sırtarak, dikilen Yürük'e baktı. Döndü, tekrar çeşmenin başına baktı. Boş semerli birçok hayvan vardı. Tam ağzını açacağı vakit Yürük dedi ki:

“Derviş baba, bize bir yardım edeceksin.”

“Ne gibi?...”

“Şuracıkta, kısraklarımızın biri doğurdu. Doğan tay yokuşu çıkamayacak. Biz de pek yorgunuz. Sen uyumuş, dinlenmişsin. Gel sevabına, şu tayı kucağına al da, yokuşun başına kadar çıkarıver.”

Derviş Hasan, gözlerini fal taşı gibi açtı:

“Ne?” diye haykırdı.

Yürük:

“Ağır değil, yeni doğdu. Beş, altı okka ya gelir ya gelmez.” dedi. “Hem yokuşun başına kadar... Haydi, sevabına...”

“Ben sevap filan istemem.”

“Hiyanetlik etme derviş baba, hepimiz Müslümanız, yapma, din kardeşlerine acı...”

Hiddetinden boğulacak gibi olan Derviş Hasan, geldiği ciheti göstererek:

“Ben Kazdağı'na gitmiyorum. Yolum bu taraf.” dedi.

Ama Yürük laf anlayacağı benzemiyordu:

“Zararı yok derviş baba. Sen tayı yokuşun başına kadar çıkar, sonra yine iner, o tarafa gidersin.” dedi.

Derviş Hasan, hiddetinden sanki deli oldu. Sevaba, Müslümana, din kardeşlerine sövmeye başladı. Yürük, arkadaşlarını çağırdı. Bunlar öyle ağız patırtısına pabuç bırakır takımından değillerdi. Derviş Hasan'ın başına üşüştiler; tekme tokat, döve döve kaldırdılar. Yeni doğan tayı zorla kucağına vererek önlerine katlılar. Derviş Hasan, sırtına, beline, oyluklarına yediği tekmelerin altında büsbütün serserim, hatta “Eyvallah” bile diyemeyerek, nefes nefese yokuşu tırmandı. Yalnız yeni doğma, ıslak “binecek şey”in ekşi, keskin kokusunu duyarak yüzünü buruşturuyordu. Tepeye çıkınca aılıktan, sıcaktan, ihtiyarlıktan ziyade tayın ağırlığından yorgun, yere yıkıldı. Gözlerini göğe, Allah'ın her şeyi gören büyük gözüne dikti. Bu mavi gözün nihayetsiz bakışında “Gönderdiğim bineceği beğendin mi?” diyen bir istihza vardı. Derviş Hasan, sesini çıkarmadı. Tekrar gözlerini kapadı. Dünya zahitleri tarafından binlerce seneden beri o kadar ibadet, o kadar taleple taciz edilen Allah'ın, şüphesiz artık “istenildiği gibi” değil, “istediği gibi” vermek en haklı hikmetiydi. Kabahatin kendisinde olduğunu anladı! Deminki isyanına pişman oldu. Şimdi uzaklaşan Yürük hayvanlarının gittikçe derinleşen çingirak seslerini işitiyor, çıkmayan sesini bu yeknesak çingiraklara uydurarak, “istediği gibi veren”den bir daha “bir şey istemeye” “Tövbe, tövbe, tövbe!” diyordu.

LOKANTA ESRARI

Yakacık, 20 Kânunusani

Sevgili Server!

Dün akşam mektubunu aldım. Bir sene içinde o ne dehşetli datüssıla... Diyorsun ki: “Bekârlık âlemleri gözümde tütüyor. Hele ‘Abey dor’un yemekleri... Acaba o vakit iştahımız mı çok açıldı? Şimdi artık evde o nefis yemeklerin tadını hiç bulamıyorum. En tatlı kompostolar bile bana saman gibi geliyor. Sonra beni yine eski lokantamızda bir yemeğe davet ediyorsun. Heyhat Server’ciğim, bu davetine icabet edemeyeceğim. Sen evlenip Beyoğlu’ndan, pansiyon hayatından çekildikten sonra ben de oralarda yaşayamadım. Vakıa beni ailemin köşkünden uzak tutan “Abey dor”un nefis yemekleriydi; çünkü bilirsin, müthiş bir oburum. Evet müthiş bir obur... Bu kusurumu bir felsefeye de istinat ettirmişim. İsmi hatırlayamadığım büyük bir adam demiş ki: “İnsanın hayvaniyeti yemekle, insaniyeti okumakla kaimdir!” Pek yanlış bir “kavli hekimane!” âdeta “bir binanın metaneti temelde değil, çatıdadır.” gibi bir şey... İnsaniyet hayvaniyetimizin derisidir. Vücut olmayınca deri nasıl yaşar canım!

Belki hatırlarsın, daima itiraf ederdim ki:

“Ben yaşamak için yemiyorum. Yemek için yaşıyorum!”

Kullarından çok fazla hâkim olan Allah, bütün mideli mahlukatını zevklerine lezzetli gelen şeyleri yesinler, içsinler, hazmetsinler diye yaratmıştır. Kâinatın, hilkatın bu basit, bu muazzam manasını sezmeyen budala filozoflar mahut meslekleri uydurarak hakikatten ne kadar uzaklaşmışlardır! Neyse... Pek derinlere dalmayalım! Sözün kısası; ben artık “Abey dor Lokantası”nın kapısından içeri giremem. Senin özlediğin o nefis yemekleri hatırladıkça şimdi gönlüm bulanıyor. Hani o masaldaki kör ihtiyar gibiyim! Dur, evvela masalı anlatayım: Vaktiyle kör bir şair varmış. Yetmiş seksen yaşına gelinceye kadar tabiatın o, göremeyip tahayyül ettiği güzelliklerine neşideler düzmüş. Bir gün bulunduğu şehirden bir hekim geçiyormuş. Onun gözünü açmış. İhtiyar şair zihninde o kadar yaldızlayıp da terennüm ettiği güzelliklerin hakikatini görünce bir feryat koparmış:

“Ah, benim hayalimdeki şiirler bunlar mıydı?” demiş...

Tıpkı ben de öyle. Zevkten, hazdan homurdanarak yediğim yemeklerin hakikatini gördükten sonra, sanki birdenbire hayatın lezzetini kaybettim. Evet, evin yemekleri katiyen lokantaninkine benzemez, âdeta saman... Artık “yemek için yaşamıyorum, yaşamak için yiyorum.” Ölmeyecek, verem olmayacak kadar... “Abey dor”daki nefis yemeklerin hakikatini nasıl gördüm, bak! Sen evlenip çekildikten sonra, ben pansiyonda öksüz kaldım. Ah, bir sevgili arkadaşın evlenmesi! Bu âdeta yarım ölüm demektir! Aradan sanki soğuk rüzgârlar savuran bir kara kedi geçti. Beyoğlu’nda kafa dengi bir arkadaştan mahrum yaşamaya başlayınca kendimi bütün bütün midemin faaliyetine hasrettim. Sabah akşam köşedeki masamda ihtiyar garson Mihal’le şakalaşarak tabakları karnıma indiriyordum. Yegâne zevkim bu idi. Fakat yavaş yavaş fiyatlar o kadar yükseldi ki... Perhiz eder gibi hesapla yediğim hâlde yine her yemek bir buçuk lirayı geçmeye başladı. Hâlbuki varidatım nihayet yüz lira idi... Kendi kendime:

“Bu olacak şey değil, ne yapmalı?” diyordum.

Tabakları eksiltmek... Hayır, hayır, bu olamazdı. Bir gece rüyada kendimi Abey’in mutfağında gördüm. Yeni kızarmış rostoları kesiyor, uçlarından kavruk parçalar kopararak ağzıma atıyordum. Uyandığım zaman hâlâ damağымda kalan bir tat duydum.

“Niçin bir aşçı yamağı olmayayım?” dedim. Madem ki yemek için yaşıyorum. Fazla muhakeme etmedim. Çünkü en son bir muhakeme, en kavi kararı gevşetir. Fakat nasıl nefis yemekli lokantaların birine aşçı yamağı gibi girmeli? Bu bir meseleydi. “Abey dor”un garsonları beni tanırlardı. Sonra serde Türklük var... Beyoğlu lokantalarının aşçıları Türk yamak kullanmazlardı. O sabah dünya

cennetine, yani mutfağa nasıl gireceğimi düşünme düşünme lokantaya gittim. Mihal'le selamlaştık, bermutat günün en iyi yemeklerini haber verdi. Sonra dedi ki:

“Kozmos'tan bir aşçı çırağı kaçırdık, şimdi bize geldi. Atinalı... Kokoroç yapmasını biliyormuş. Yarın yaptıracağız?”

“Kokoroç ne?” diye sordum.

“Ah, bilmezsin. Kuzu barsağı... Kız saçığı gibi orulu... Ah beğime, bak ne kadar güzel... Görezeksin, görezeksin.”

“Görürüz.” dedim, ama aklım Kozmos'taydı. Biliyorsun ya... Bu lokantaya da giderdik. Kuk Birahanesi'nin yanında. Aklıma gelen planı uygulamaya başladım. Doğru Galata'ya indim. Eskicilerden kaba bir elbise aldım. Sonra bir de kasket... Odama döndüm. Kıyafetimi değiştirdim. Boynuma mavili beyazlı bir ipek mendil bağladım. Dolabın aynasında kendimi tanıyamıyordum. Tam bir palikarya olmuşum. Nasıl güzel Rumca bildiğimi elbet hatırlarsın. Evet, bir sene beraber yaşadığım Rene Misyon'un yadigârı... Hâlbuki mekteplerde on sene içinde o kadar uğraştıkları hâlde öğretmezler. Zavallı terbiyeciler, bilmezler ki dünyanın en mükemmel lisan muallimi aşktır. Ecnebi lisanı için usul kadındır. Çince mi öğrenmek istiyorsun? Hemen bir Çinli kadın bul, sev! Onunla yaşa! Üç ay sonunda, elli beş senede grameri tamamlanmayan bu meşhur lisanı bülbül gibi şakırsın!

Kozmos'un mutfağına indim. Aşçı kır bıyıklı, bodur bir Rum'du. Rumca, yanında boğaz tokluğuna çıraklık etmek istediğimi söyledim. Mırın kırın etti. Kendime Atina'dan yeni gelmiş bir işsiz süsü veriyordum. Vatanperverlikten, milliyetperverlikten bahis açtım. Sonra çıkardım, eline yirmi beş lira toka ettim. Yumuşadı:

“Fakat sen işten anlamazsın.” dedi.

“Anlarım.”

“Hiç lokantalarda çalıştın mı?”

Yalan söylemedim:

“Hayır... Yalnız evlerde aşçılık ettim.”

“O hâlde çok acemisin. Lokanta yemekleri başkadır.” dedi.

“Öğrenirim.”

“Haydi bakalım...”

Soyundum. Önlüğü taktım. Ustamın gözüne girmek için gayet güzel bir kız kardeşim olduğunu, burada yer bulursam onu da getirteceğimi söylüyor, yalanları dallandırıyordum. Üç tane kara kuru küçük Rum çocuğu piriçleri ayıklıyor, zerzevatları doğruyordu. Mutfak karanlıktı. O kadar pisti ki... Mahiyeti tayin olunamayacak derecede karışık bir taaffün insana nefes aldırılmıyordu. Ben gösterilen işleri yapıyor, sabah akşam karnım tıka basa doyacağı için ayda açıktan doksan lira kâr edeceğimi hesaplıyordum. Yemekler filan hazırlandı. Saat on biri geçiyordu. Acıkmıştım. Ustanın çocuklardan birisine para vererek peynir üzüm aldırılmaya gönderdiğini gördüm. Şaşakaldım. “Acaba perhizde mi?” diyordum. Sordum:

“Usta, hasta mısın?”

“Yok.”

“Neye peynir üzüm aldırıyorsun?”

“Yemeğe.”

“Burada yemek yok mu?”

“Buradaki yemekler yenir mi?”

Anlamadım:

“Patron, aşçılarına yemek vermez mi?”

“Verir ama kim yer!”

Yine bir şey anlamadım. Usta, kır bıyıklarının altından siyah çürük dişlerini gösteren geniş bir kahkaha ile güldü. Masumiyetim hoşuna gidiyordu:

“İstedğin yemekten al ye. Daha senin bir şeyden haberin yok. Yarın bakalım yiyebilir misin?”

Hâlâ anlamıyordum. Bununla beraber biftekten, pilavdan yedim. Ağzımı silerken usta benimle Atina'ya dair konuşmaya başladı. Lafı döndürdüm dolaştırdım, mutfağın sırrına getirdim. O söyledikçe gözlerim açılıyor, kristal, arjante kapların içinde şimdiye kadar neler yediğimizi öğreniyordum. Bir kere etler kasapların satılmayıp kalan, kokmaya bir karış kalmış mallarıydı. Patron, bunları piyasa fiyatından yüzde yetmiş noksanına topluyordu. Zerzevatlar da böyle idi. Yağlar piyasa fiyatından beş defa az bir para ile alınıyordu.

“Bu nasıl olur?” dedim.

“ Yağlarımız sahici yağ değildir ki.” dedi. “Ayrı bir fabrika vardır. Lokantalara mal verir. Bu fabrika, kapısından bir dirhem süt, bir dirhem et girmeden yüzlerce okka yağ çıkarır. Ama neden yaparlar bilmem. Bu onların sırrı... Fakat mideyi zaçyağı gibi bozar.”

Her sabah yemeğinde büyük büyük lokmalarla yuttuğum nefis omletleri hatırladım.

“Ya yumurta.” dedim.

Güldü:

“Gel!” diye beni mutfağın nihayetindeki kilere götürdü. Elektrik düğmesini çevirdi. Birden parlayan aydınlık içinde birçok çuval, gaz tenekesi, fiçı gördüm. Bu tenekelerden birinin kapağını kaldırdı. Gösterdi. Sarı, yağ gibi bir madde idi.

“İşte omletlerin yumurtaları...”

“Aa...”

“Evet.”

“Bunlar ne?”

“Sözüm ona yumurta işte! Balıkçılar, Hayırsızada'dan martuların filan yumurtalarını toplarlar. Kırıp kırıp tenekelere doldururlar. Getirip lokantalara toptan satarlar.”

“Vay!”

“Evet.”

Akşama kadar sanatın yan esrarını bana anlattı. “Lokantacılıktan maksat elâlemi doyurmak değil, kendini doyurmaktır.” diyordu. Havyara varıncaya kadar neden yapıldığını öğrendim. Okkasını sekiz on liraya yediğimiz o nefis havyarlar, meğerse hep öküz dalağından yapılmış. Hele bir portakal şurubu reçetesini tarif etti... “Kavunların çürük tarafı çıkarılıp sıkılacak bu koku için. Helvacıkabağının kabukları renk için... Biraz da asit... Sonra alabildiğine su babam su...” Tatlılar için münhasıran sakkarin kullanıyorlarmış. Maydanozlar, salatalar, hasılı önümüze ne gelirse, bizim zannettiğimiz şeylerden pek başka, pek hasis maddelerden yapıyordu. Nihayet dayanamadım:

“Pekâlâ usta...” dedim. “Bu kadar fena zahire ile bu kadar lezzetli yemek nasıl yapıyor?”

“Bu da bir sırdır!” diye güldü. Sonra onu öğretti. Ah, keşke yalnız bu sırrı öğrenmeseydim! Bir kumanda verdi:

“Etrafına bak!”

...

Bir göz gezdirdim. Tabaklar, satırlar, bıçaklar, hasılı bin türlü alet, edevat... Kıyma makineleri, tazyik kapları...

“Belki ev mutfaklarında olan bir şey yoktur, onu bul bakayım...”

Aradım, aradım. Bulamadım. Ev değil, saray mutfağı bile alet, edevatça buranın yanında fakir kalırdı. Ben düşünme düşünme bakarken usta sabredemedi. Sanatın sırlarını acemi bir çırağa ifşa etmekten doğan bir neşeyle güldü:

“Sabun be.” dedi. Hakikaten ortada hiç sabun yoktu. Sonra buranın yemeklerindeki meçhul tadın, hani evlerde bir türlü verilemeyen tadın korkunç esrarını söyledi:

“Kaplar hiç yıkanmaz, her eski yemeğin artığı yeni yemeğe karışır. Bu, işte bir nevi mayadır, o tat buradan gelir.”

Ertesi gün, ayda bana doksan lira kâr getirecek işime gitmediğimi söylemeye hacet yok sanırım. Server'ciğim, o vakitten beri beni davet ettiğin “Abey dor”a da veda ettim. Annemin köşküne geldim. Şimdi Sudanlı dadımın pişirdiği temiz yemekleri yiyorum. Fakat bunlar hakikat kadar tatsız... Ah,

ne olurdu, yine karanlık içinde yaşasa idim, oburluk cennetinin içinde... Artık İstanbul'da bir işim oldu mu, gündüzleri sadece zeytin ekmeğe kanaat ediyorum. Çünkü Kozmos'un mutfağı hayalimdeki o şairane, o temiz, o masum mandıraları da berbat etti. Vallahi peynir bile yiyemiyorum!

ELMA

– Ali Canip Bey'e –

Ateşin, hummalı, şedit muhabbetler iftiraksız bir rabita-i vefanın yakarak yelpazeleyen harareti kanaatleri altında söndükten sonra, aşkın o nuşin ve muhrip heyecanları, fasılasız nöbetleri ebedi ve mutlak bir rahik-i malikiyetle tatmin ve tedavi olunduktan sonra duyulan sükûn-ı nekahat... Ah, bu taab-ı hayal ne kadar mahzun ve tatlıdır, bilir misiniz? Biz de Suzon'la, bu sahih ve genç artistle günlerce, haftalarca, aylarca, hatta yıllarca seviştikten sonra yorulmuş, hastalanmış, bitap kalmıştık. Evvela yataklarımız, sonra odalarımız ayrılmıştı. Artık geceleri geç vakte kadar benim odamda beraber oturuyor, ben yarın dershanede talebelerime yazdıracağım notlarla, meselelerimi tertip ile uğraşiyor, o daima müteheyyic ve mütelezziz olmak için meşhun-ı sevda ve zührevi romanlarını mütalaaya dahıyordu. Mahaza ayrılamıyorduk... Tedfin ettiğimiz aşk-ı mukaddesin matem-i hatıratı bizim için o kadar muazzezdi ki, bir gecelik iftirak, gayrikabili halas bir azab-ı vicdani bırakacak bir günah olabilirdi. Yemeklerimizi karşı karşıya yerdik. Ve bizi samimi ve sade soframızda bir yabancı görseydi, mutlaka bunamış iki kardeş zannedecekti. Evet, aşkla ihtiyarlamıştık. Ruhumuz sanki mefluç idi. İşte yine bir sonbahar akşamı ufacık yemek odamızda sade yemeklerimizi batî bir sükun içinde yiyorduk. Küçük, billur yemişlikten iri ve kırmızı bir elma almış, bıçağımla soyuyordum. Nasıl oldu bilmem, gözüm Suzon'a kaçtı. Bana gittikçe uzun görünmeye başlamış olan narin burnu sanki daha ziyade uzamış, kaşları daha ziyade incelmış, boynu daha ziyade zayıflamıştı. Ve gözlerini garip ve şedit bir dalgınlıkla soyduğum elmaya dikmiş, kırpmadan bakıyordu. Gayriihtiyari sordum:

“Ne daldın azizem öyle?”

“Hiç...” dedi. Fakat ikazımdan muzdarip olduğunu yüzünden anladım. Önündeki bardakla oynamaya başladı. Ben yine elmamı soyuyordum. Boş ve mütereddit bir dakikayı sükût geçti. Sonra tuhaf ve garip bir sesle dedi ki:

“Bu elma sana bir şey ihsas etmiyor mu sevgilim? Sana kıymettar bir hatırayı yâd ettirmiyor mu?”

Конец ознакомительного фрагмента.

Текст предоставлен ООО «Литрес».

Прочитайте эту книгу целиком, [купив полную легальную версию](#) на Литрес.

Безопасно оплатить книгу можно банковской картой Visa, MasterCard, Maestro, со счета мобильного телефона, с платежного терминала, в салоне МТС или Связной, через PayPal, WebMoney, Яндекс.Деньги, QIWI Кошелек, бонусными картами или другим удобным Вам способом.